

Nr 236.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillägg till gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner; given Stockholms slott den 14 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga bilagda förslag till tillägg till gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Förslag

till

tillägg till gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner.

Såsom tillägg till de i kungörelse den 4 juni 1908 innefattade gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner förordnas som följer:

Arrendator skall tillförbindas att efter uppsägning avstå fastigheten eller del därav, där Kungl. Maj:t det påfordrar för områdets användande till sådant eget hem, för vars förvärvande egnahemslån kan utgå. Avträdes område enligt vad nu är sagt, njute arrendatorn skadestånd. Utgör området endast en del av fastigheten, njute han ock skälig nedsättning i arrendeavgiften samt vare, om ej minskningen i fastighetens ägor är av allenast ringa betydelse, berättigad att uppsäga arrendet; dock må ej uppsägning ske efter det ett år förflutit från det området avträddes.

Skadestånd så ock nedsättning i arrendeavgift, som nyss nämnts, bestämmes i brist på åsämjande av tre ojäviga skiljemän. I fråga om sättet för utseende av skiljemän ävensom rörande talan mot deras beslut skola bestämmelserna i 2 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom lända till efterrättelse.

Vad sålunda stadgats träder i tillämpning den 1 juli 1919.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

I skrivelse nr 362 den 12 juni 1918 har riksdagen med anledning av en inom riksdagen väckt motion och under åberopande av jordbruksutskottets utlåtande nr 28 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes för 1919 års riksdag framlägga förslag till sådana ändrade lagbestämmelser, att de hinder, som för närvarande möta mot att under löpande arrendetid från kronoegendom upplåta lägenheter, undanröjas.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 20 juni 1918 domänstyrelsen att inkomma med förslag till de ändringar i gällande bestämmelser angående förvaltningen av kronans domäner samt angående upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar ävensom

eventuellt andra författningar, vilka kunde finnas erforderliga för genomförande av den av riksdagen åsyftade förändringen, under förutsättning att det hinder däremot, som nu förefunnes i föreskrifterna i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, bleve undanröjt.

Till åtlydnad härav har domänstyrelsen avgivit yttrande den 30 september 1918 och därvid till en början erinrat, att kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner under moment 26 innehållit följande stadgande: »Arrendator vare förbunden att, där sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, avstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark ävensom inkomstgivande lägenhet mot åtjujutande av minskning i arrendeavgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas», att detta stadgande utslutits ur nu gällande bestämmelser i ämnet, samt att styrelsen under förarbetena till dessa bestämmelser i skrivelse den 21 oktober 1907 uttalat, bland annat, att det vore så långt ifrån, att ett upphävande av punkt 26 i 1882 års författning vore lämpligt, att tvärtom räckvidden av däri förekommande stadgande om skyldighet för arrendator att under viss förutsättning avstå egendomen tillhörande mark ävensom inkomstgivande lägenhet före arrendeperiodens utgång syntes böra utsträckas. Stadgandet hade nämligen tolkats så, att kronan ej ansett sig under några förhållanden kunna mot arrendatorns bestridande före arrendeperiodens utgång åtkomma under arrendet inbegripnen jord, där denna ansetts utgöra en huvudsaklig del av vad arrendet omfattat. En följd härav hade blivit, att kronan i många fall, där kronan sett sig nödsakad att ingå på arrendatorers ohemula ersättningsanspråk, blivit i hög grad uppskörtad, i andra åter sett sig tvungen att antingen vända sina blickar åt mindre lämpliga håll eller ock invänta arrendeperiodens understundom ganska avlägsna utgång. Skyldighet syntes jämväl böra åläggas arrendator att under pågående arrendeperiod avstå egendomen tillhörig mark till egna hem. Olägenheten av nuvarande förhållanden, då kronan, där försäljning av ett till eget hem avsatt område ej kommit till stånd före arrendeavtalets träffande, nödgades att på nära nog hur dåliga villkor som helst utarrendera området för sig, på det att det måtte kunna på en tidpunkt, ej så avlägsen som den då arrendet för huvudegendomen upphörde, för sitt ändamål — försäljning till eget hem — disponeras, låge ju i öppen dag. Om alltså, å ena sidan, arrendatorn ej borde få förhindra, att fastigheten helt eller delvis frånginge honom på annan än den i arrende-kontraktet bestämda tid, borde, å andra sidan, han erhålla ersättning

därför med skäligt belopp samt rätt att, därest han så önskade, uppsäga arrendeavtalet. Det belopp, vartill ersättningen borde uppgå, syntes lämpligen böra bestämmas av ojävige skiljemän med parterna förbehållen rätt att draga tvisten under domstols prövning. Fara för missbruk från kronans sida, därest åt kronan gäves rättighet att påfordra ett dylikt avstående, när helst sådant funnes lämpligt, syntes under nyss angivna förbehåll till arrendators förmån ej föreligga. Med tillämpning av 2 kapitlet 8 och 26 §§ i arrendelagen syntes därför åt ifrågavarande punkt böra givas följande lydelse: »Arrendator vare förbunden att, där sådant å kronans vägnar fordras, avstå arrenderade egendomen eller del därav eller inkomstgivande lägenhet; njute dock för den förlust honom tillskyndas skadestånd, som, i brist på åsämjande därutinnan, bestämmas i enlighet med ojävige skiljemäns beslut; äge ock, där avståendet omfattar allenast lägenhet, rätt att uppsäga avtalet. I fråga om sättet för utseende av skiljemän ävensom rörande talan mot deras beslut skola bestämmelserna i 8 § av 2:dra kapitlet i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 lända till efterrättelse.»

Vid avgivandet av sitt berörda utlåtande den 21 oktober 1907 hade styrelsen utgått från den ståndpunkten, att kronans arrendatorer borde tillförbindas att, när helst sådant från kronans sida påfordrades, avstå arrenderad egendom eller del därav, och författningsförslaget hade formulerats i enlighet därmed. Den nu åsyftade förändringen avsåge emellertid endast att inrymma rätt för kronan att påkalla dylikt avstående, då sådant ansåges erforderligt för egnahemsrörelsens främjande. Med hänsyn härtill finge styrelsen nu hemställa, att i kungörelsen den 4 juni 1908 angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner måtte införas ett stadgande av följande lydelse:

»Arrendator vare förbunden att, där sådant för upplåtelse enligt Kungl. Maj:ts bestämmande av mark till egna hem å kronans vägnar fordras, avstå arrenderade egendomen eller del därav eller inkomstgivande lägenhet; njute dock för den förlust honom tillskyndas skadestånd, som i brist på åsämjande därutinnan bestämmas i enlighet med ojävige skiljemäns beslut; äge ock, där avståendet omfattar allenast del av egendomen eller inkomstgivande lägenhet, rätt att uppsäga avtalet. I fråga om sättet för utseende av skiljemän ävensom rörande talan mot deras beslut skola bestämmelserna i 8 § av 2:dra kapitlet i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 lända till efterrättelse.»

Chefen för justitiedepartementet har den 28 nästlidne februar-anmält förberörda riksdagsskrivelse nr 362 den 12 juni 1918 och däri vid framlagt ett lagförslag, vilket åsyftar att undanröja det hinder mot att under löpande arrendetid för egnahemsändamål taga i anspråk utarrenderad egendom eller del därav, vilket nyttjanderättslagens nuvarande bestämmelser utgöra. Bemälda departementschef har därvid lämnat en utförlig redogörelse för frågans historik och innebörd, till vilken jag nu tillåter mig hänvisa. Sedan utlåtande över detta lagförslag numera inkommit från lagrådet, har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat att i proposition föreslå riksdagen att antaga lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Den föreslagna nya bestämmelsen är av följande lydelse:

»Vad i 2 kap. 3 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom stadgas utgöre ej hinder att vid upplåtelse av jord på arrende för kronans räkning arrendatorn tillförbindes att efter uppsägning avstå fastigheten eller del därav, där Konungen det påfordrar för områdets användande till sådant eget hem, för vars förvärvaande egnahemslån kan utgå. Avträdes område enligt vad nu är sagt, njute arrendatorn skadestånd. Utgör området endast en del av fastigheten, njute han ock skäligen nedsättning i arrendeavgiften samt vare, om ej minskningen i fastighetens ägor är av allenast ringa betydelse, berättigad att uppsäga arrendet; dock må ej uppsägning ske efter det ett år förflutit från det området avträddes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1919.»

Det återstår nu att genom införande av föreskrift i de av 1908 års riksdag antagna och genom kungörelse den 4 juni samma år stadgade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner bereda tillfälle att begagna den möjlighet i nu förevarande hänseende, som skulle öppnas genom bifall till den sålunda föreslagna lagen. Jag har i dylikt syfte låtit inom jordbruksdepartementet utarbeta förslag till tillägg till sagda grunder, avsett att träda i tillämpning samtidigt med ovanberörda lag.

Departementschefen uppläste härefter det sålunda utarbetade förslaget samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga detsamma.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan blev av Hans Maj:t Konungen bifallen; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.
